

ВНЗ „УНІВЕРСИТЕТ імені АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ”

ПРУС НАТАЛІЯ ОЛЕКСІЇВНА

УДК 378:81'243:17/022/1(043.3)

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ
МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА ІНОЗЕМНИХ МОВ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Дніпро – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Васильєва Марина Петрівна,
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
завідувач кафедри соціальної педагогіки.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Морська Лілія Іванівна,
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка,
завідувач кафедри англійської філології;

кандидат педагогічних наук, доцент
Размолодчикова Іванна Вікторівна,
Криворізький державний педагогічний університет,
кафедра соціальної педагогіки і соціальної роботи.

Захист відбудеться 28 грудня 2017 р. о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 08.120.02 у ВНЗ „Університет імені Альфреда Нобеля” за адресою: 49000, м. Дніпро, вул. Січеславська Набережна, 18, зал засідань вченої ради (А 305).

З дисертацією можна ознайомитися на сайті www.duan.edu.ua та у бібліотеці ВНЗ „Університет імені Альфреда Нобеля” за адресою: 49000, м. Дніпро, вул. Січеславська Набережна, 18.

Автореферат розісланий 28 листопада 2017 року.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

С.П. Кожушко

Наукове видання

ПРУС НАТАЛІЯ ОЛЕКСІЇВНА

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ
МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА ІНОЗЕМНИХ МОВ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Підписано до друку 21.11.2017 р.
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Оперативна поліграфія.
Ум.-др. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,95. Тираж 110 пр. Зам. №

Відруковано

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Суттєві зміни, зумовлені інтеграцією України до європейського простору, спричиняють підвищені вимоги до іншомовної компетентності фахівців різних галузей, інтенсивне формування якої відбувається під час їхньої професійної підготовки. У цьому контексті велика відповідальність покладається на суб'єкта іншомовної підготовки – викладача іноземних мов вищого навчального закладу, здатного адаптуватися до нових умов освітньої діяльності, задовольняти освітні потреби і відповідати вимогам споживачів освітніх послуг. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває потреба формування професійного іміджу викладача іноземних мов, що прагне до постійного професійного саморозвитку, самовдосконалення, здатен до налагодження ефективної взаємодії та організації результативного навчального процесу.

Основні завдання, що стосуються освітньої політики з вивчення іноземної мови та підготовки майбутніх фахівців, визначаються Законами України „Про освіту”, „Про вищу освіту”, Національною стратегією розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки, „Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання”. У цих нормативних документах приділяється велика увага професійній компетентності викладачів, їх здатності використовувати нові форми і методи навчання, прагненню постійного професійного зростання та готовності до забезпечення європейської якості освіти.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що питання професійного становлення педагога були в центрі уваги класиків зарубіжної (А. Дістервег, Я. Коменський, Дж. Локк, Й. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо та ін.) та вітчизняної (Г. Сковорода, К. Ушинський, С. Шацький, А. Макаренко, В. Сухомлинський та ін.) педагогіки. Проблеми формування професійної готовності сучасного представника педагогічної професії стали предметом наукових розвідок Н. Волкової, В. Гриньової, І. Зязюна, Н. Кузьміної, В. Лозової, О. Мороза, О. Пехоти, С. Сисоевої, А. Троцько та ін., зокрема вчителя іноземних мов – Т. Бочарникової, М. Васильєвої, Л. Воротняк, О. Зеленської, М. Князян, Л. Морської, Т. Щербакової, А. Шишко та ін. Підготовку викладача вищого навчального закладу досліджували такі науковці: І. Батраченко, В. Зірка, Л. Кайдалова, О. Кіршова, Г. Локарева, О. Лебідь, О. Павленко, Т. Поясок, А. Самодрін, О. Тарнопольський, А. Токарева та ін.

Питання професійного іміджу педагога розкрито в дослідженнях українських науковців Т. Демчук, Т. Довгої, В. Зінченко, І. Ковальової, А. Кононенко, Л. Мартинець, М. Навроцької, О. Нуйкіна, О. Попової, Н. Савченко та ін., зокрема проблемі його формування присвячено праці О. Горovenко, О. Грейліх, Ю. Дзядевич, Л. Донської, О. Ігнатюк, О. Калюжного, О. Ковальової, Л. Ковальчук та ін.

Проведений аналіз наукових розвідок дозволяє стверджувати, що предметом уваги науковців є проблема становлення професійного іміджу фахівця педагогічної галузі: майбутнього вчителя початкових класів (Г. Бриль, І. Размолодчикова), фізичної культури (Н. Гайдук, Л. Ковальчук, П. Ярошенко), викладача філологічних дисциплін (М. Сперанська-Скарга), технологій (В. Бондаренко); соціального педагога (І. Ніколаєску, І. Ковальова); майбутнього викладача вищої школи

(В. Ісаченко). Очевидно, що питання становлення педагога, його професійної компетентності та професійної підготовки, формування професійного іміджу майбутніх фахівців є пріоритетними в педагогічній науці. Проте виявлено, що проблема формування іміджу майбутнього викладача іноземних мов у вищому навчальному закладі у процесі фахової підготовки не була предметом спеціального наукового дослідження.

Актуальність дослідження посилюється необхідністю подолання виявлених *суперечностей* між:

- вимогами суспільства до викладачів іноземних мов вищих навчальних закладів, покликаних реалізувати державну політику з іншомовної підготовки студентів як представників еліти суспільства, відповідальних у майбутньому за його гуманітарно-технічний прогрес, та відсутністю теоретичних основ цілеспрямованого формування професійного іміджу викладача іноземних мов як умови ефективності його професійної підготовки і педагогічної діяльності;

- можливостями процесу професійної підготовки майбутніх фахівців на філологічних факультетах з формування професійного іміджу викладача іноземних мов та недостатнім науково- і навчально-методичним забезпеченням цього процесу, зокрема на етапі магістерської підготовки;

- усвідомленням важливості формування професійного іміджу майбутнього викладача іноземних мов в умовах магістратури і відсутністю теоретично обґрунтованих педагогічних умов забезпечення цього процесу.

Необхідність вирішення означених суперечностей, актуальність та недостатній рівень вивчення теоретичних і практичних аспектів досліджуваної проблеми зумовили вибір теми дисертаційної роботи: „**Формування професійного іміджу майбутнього викладача іноземних мов**”.

Зв'язок теми дослідження з науковими програмами, планами й темами. Дослідження виконано згідно з темою науково-дослідної роботи кафедри початкової, дошкільної та професійної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди „Сучасні освітньо-виховні технології в підготовці вчителів” (РК № 0111U008876). Тему роботи затверджено вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (протокол № 3 від 12.06.2015 р.) й узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 2 від 23.02.2016 р.).

Об'єкт дослідження – процес професійної підготовки майбутнього викладача іноземних мов.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування професійного іміджу майбутнього викладача іноземних мов у магістратурі.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов, що сприяють підвищенню ефективності формування професійного іміджу майбутнього викладача іноземних мов у магістерській підготовці.

Гіпотеза дослідження. Упровадження у магістерській підготовці теоретично обґрунтованих педагогічних умов (забезпечення позитивної мотивації до формування компонентів професійного іміджу викладача

іноземних мов; спрямування змісту магістерської підготовки на теоретичне забезпечення процесу формування професійного іміджу викладача іноземних мов; розробка і впровадження навчально-методичного забезпечення формування професійного іміджу майбутнього викладача іноземних мов) сприятимуть формуванню професійного іміджу майбутнього викладача іноземних мов.

Для досягнення поставленої мети в роботі визначено й вирішено такі **завдання дослідження:**

1. На підставі аналізу наукової літератури визначити суть і структуру професійного іміджу викладача іноземних мов.

2. З'ясувати особливості формування професійного іміджу майбутнього викладача іноземних мов, проблеми і можливості його забезпечення в професійній підготовці у вищому навчальному закладі.

3. Теоретично обґрунтувати педагогічні умови формування професійного іміджу майбутнього викладача іноземних мов під час навчання у магістратурі.

4. Експериментально перевірити дієвість педагогічних умов формування професійного іміджу майбутнього викладача іноземних мов під час навчання у магістратурі.

5. Розробити та впровадити комплекс навчально-методичних матеріалів для викладачів вишів щодо формування професійного іміджу магістрантів.

Теоретико-методологічну базу дослідження становлять: положення іміджелогії (К. Барна, А. Маслоу), педагогічної іміджелогії (Т. Демчук, Т. Довга, В. Зінченко, І. Ковальова, А. Кононенко, Л. Мартинець, М. Навроцька, О. Нуйкіна, О. Попова, І. Размолодчикова, Н. Савченко та ін.); теоретичні засади професійного становлення педагога і формування його професійної готовності (В. Гриньова, Н. Волкова, І. Зязюн, Н. Кузьміна, В. Лозова, О. Мороз, О. Пехота, С. Сисоєва та ін.), зокрема для виконання функцій викладача (І. Батраченко, В. Зірка, Л. Кайдалова, О. Кіршова, Г. Локарева, О. Лебідь, Г. М'ясоїд, О. Павленко, Т. Поясок, А. Самодрин, О. Тарнопольський, А. Токарева та ін.); теоретичні положення щодо підготовки вчителя іноземних мов (Т. Бочарникова, М. Васильєва, Л. Воротняк, О. Зеленська, М. Князян, О. Малихін, Л. Морська, Т. Щербакова, А. Шишко та ін.); теоретико-методичні засади формування педагогічного іміджу (О. Горовенко, О. Грейліх, Ю. Дзядевич, Л. Донська, О. Ігнатюк, О. Калюжний, О. Ковальова, Л. Ковальчук та ін.).

Для розв'язання поставлених завдань використано комплекс **методів дослідження:** *теоретичні і описово-порівняльні* – для аналізу теоретичного матеріалу з формування професійного іміджу педагога з метою виявлення рівня дослідженості проблеми і визначення основних понятійних дефініцій („імідж особистості”, „професійний імідж”, „педагогічний імідж”, „професійний імідж викладача іноземних мов”), з'ясування педагогічних умов формування професійного іміджу викладача іноземних мов; *емпіричні* (анкетування, бесіда, опитування, спостереження, тестування) – для проведення педагогічного експерименту з метою перевірки ефективності педагогічних умов формування професійного іміджу майбутнього викладача іноземних мов; *методи*

математичної статистики – для аналізу та обробки результатів експериментального дослідження.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилася впродовж 2012–2017 рр. на базі Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди за участю 15 викладачів та 109 студентів факультету іноземної філології та Комунального закладу „Харківська гуманітарно-педагогічна академія” Харківської обласної ради за участю 7 викладачів та 69 студентів факультету початкової освіти та філології.

Наукова новизна та теоретичне значення полягають у тому, що в дисертації:

- *уперше* визначено, теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування професійного іміджу майбутнього викладача іноземних мов; визначено суть і розкрито структурні компоненти професійного іміджу викладача іноземних мов (індивідуально-аксіологічний, професійно-педагогічний, зовнішньоповедінковий); з'ясовано особливості формування професійного іміджу майбутнього викладача іноземних мов; охарактеризовано основні етапи формування професійного іміджу майбутнього викладача іноземних мов у магістерській підготовці; визначено критерії (зовнішній, професійний, внутрішньоособистісний), показники (габітарна культура, комунікативний стиль поведінки, мовленнєва культура, комунікативно-організаторська компетентність, іншомовна компетенція, професійна мотивація, педагогічна рефлексія, особливості внутрішнього стану, самооцінка та сформованість „Я-концепції”, культура поведінки) та рівні (високий, середній, низький) сформованості професійного іміджу майбутнього викладача;

- *уточнено* та *конкретизовано* сутність понять „імідж особистості”, „професійний імідж”, „імідж педагога”; особливості професійного іміджу викладача іноземних мов і його діяльності;

- *подальшого розвитку набули* методи забезпечення етапів формування професійного іміджу майбутнього викладача іноземних мов (написання творів на задану тематику, проведення бесід, занять-дискусій, занять-драматизацій, складання магістрами портфоліо, кейсів, моделювання і розв'язання педагогічних ситуацій, упровадження ігрових форм, підготовка презентацій, повідомлень тощо).

Практичне значення дослідження полягає: в експериментальній перевірці педагогічних умов формування професійного іміджу майбутнього викладача іноземних мов; розробці навчально-методичного комплексу зі спецкурсу „Професійний педагогічний імідж викладача іноземних мов”, факультативного курсу „Я – іміджмейкер” для студентів магістратури, рекомендацій і методичних матеріалів для проведення інтерактивних форм аудиторної та позааудиторної роботи з формування професійного іміджу викладача іноземних мов.

Теоретичні положення і практичні напрацювання можуть використовуватися у процесі професійної підготовки майбутніх учителів і викладачів іноземних мов, а також під час підвищення їх кваліфікації; при

розробці методичних комплексів, підручників та посібників з фахових дисциплін, програм спецкурсів для студентів філологічних факультетів з питань формування професійного іміджу. У зв'язку з цим матеріали дисертаційної роботи стали основою для подальших розвідок з досліджуваної проблеми.

Основні результати дослідження *впроваджено* в освітній процес Комунального закладу „Харківська гуманітарно-педагогічна академія” Харківської обласної ради (довідка про впровадження № 01-12/158 від 31.03.2016 р.), Державного вищого навчального закладу „Криворізький національний університет” Криворізький педагогічний інститут (акт про впровадження № 02/02-205/3 від 11.04.2016 р.), Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди (акт про впровадження № 1/10-350 від 20.04.2016 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження обговорювалися: на засіданнях кафедри початкової, дошкільної та професійної освіти, кафедри романської філології Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди; науково-практичних конференціях різних рівнів – *міжнародних*: „Педагогіка: традиції та інновації” (Львів, 2016), „Актуальные проблемы современной науки” (Санкт-Петербург – Астана – Киев – Вена, 2016), „Стан та перспективи розвитку педагогіки та психології в Україні та світі” (Київ, 2016); *всеукраїнських*: „Практична педагогіка та психологія: методи і технології (Запоріжжя, 2016), „Сучасні тенденції та фактори розвитку педагогічних та психологічних наук (Київ, 2017), „Педагогіка і психологія сьогодення: теорія та практика” (Одеса, 2017), „Сучасний вимір психології та педагогіки” (Львів, 2017).

Публікації. Основні теоретичні положення й висновки дослідження відображено в 15 одноосібних публікаціях автора, з них: 5 статей у наукових фахових виданнях, 2 – у зарубіжних виданнях, 1 – в іншому виданні, 7 статей і тез доповідей у збірниках матеріалів конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (278 найменувань, у тому числі 25 іноземними мовами), 11 додатків на 24 сторінках. Дисертація містить 31 таблицю та 2 рисунки. Загальний обсяг дисертаційної роботи становить 242 сторінки, із них – 177 сторінок основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету, гіпотезу, завдання та методи дослідження; розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; наведено дані щодо апробації, публікацій та структури дисертації.

У першому розділі – **„Професійний імідж викладача іноземних мов як психолого-педагогічний феномен”** – розкрито: передумови виникнення іміджелогії як наукового напрямку дослідження іміджу особистості та його формування; суть іміджу як психолого-педагогічної характеристики

особистості та його компоненти; охарактеризовано імідж педагога, професійний імідж викладача іноземних мов, його структурні компоненти.

Проведений аналіз наукових джерел дозволив установити, що феномен іміджу як засобу впливу існував упродовж усієї історії людства. Поява терміна „імідж” на початку ХХ ст., що активно використовувався засобами масової інформації для популяризації політичних, громадських діячів і діячів культури, зумовила теоретичне оформлення в 60-ті роки ХХ ст. у США нового наукового напрямку – іміджелогії. Зважаючи на потребу людини у визнанні і самореалізації, засновник гуманістичної психології А. Маслоу обґрунтовує засади формування позитивного іміджу, що відповідає вимогам та очікуванням соціуму і забезпечує визнання особистості та досягнення нею професійного успіху. Саме ці положення покладено в основу сучасної іміджелогії як науки, що вивчає проблеми формування та функціонування іміджу.

Проведений етимологічний аналіз терміна „імідж” з урахуванням тлумачення поняття з позиції психології, соціології, філософії, політики дозволив визначити *імідж особистості* як сукупний суб’єктивний образ, уявлення, що виникає в інших про певну особу на основі її зовнішніх і внутрішніх характеристик та формує певне ставлення до неї. Визначено компоненти іміджу особистості: *зовнішній*, який формує зовнішній вигляд, вербальні і невербальні засоби спілкування; *внутрішній*, представлений особистісними та моральними якостями, ціннісними орієнтаціями, мотивами, установками, творчим потенціалом, інтересами, емоціями.

Установлено, що імідж особистості є підґрунтям для професійного іміджу (О. Затворнюк, А. Панасюк, В. Шепель), який характеризується: як складне утворення, зумовлене особливостями професійної діяльності та соціальними ролями, що виконує особистість; образ, який формується в процесі професійної діяльності, набуває професійних характеристик і залежить від відповідності очікуванням суспільства і професійної групи. Зважаючи на особливу роль у суспільстві, в педагогічній науці набуває актуальності проблема позитивного професійного іміджу педагога. На підставі аналізу наукових праць (О. Грейліх, Н. Гузій, Л. Донська, О. Калюжний, О. Ковальова, О. Попова, І. Размолодчикова, Н. Тарасенко та ін.) зроблено висновок про те, що в сучасних умовах розвитку освіти та суспільства особливого значення набувають постать педагога-професіонала, його професійна гнучкість, здатність адаптуватися до нових умов, швидкість у прийнятті рішень, постійне самовдосконалення та саморозвиток, що відіграють важливу роль у формуванні його позитивного професійного іміджу та сприяють ефективності професійної діяльності.

Зважаючи на характеристики педагогічної діяльності як професії та вимоги до її представника з позиції історичного підходу і на сучасному рівні, визначено *імідж педагога* як інтегральний образ, що поєднує в собі внутрішній світ, зовнішній вигляд та сформовані професійно значущі характеристики, утворюється у свідомості суб’єктів педагогічної взаємодії під час виконання професійно-педагогічних функцій і забезпечує індивідуальний стиль професійної педагогічної діяльності.

З'ясовано характеристики педагогічного іміджу викладача вищого навчального закладу порівняно з іміджем учителя, зумовлені: функціями, що виконуються згідно з провідною метою професійної діяльності; особливостями аудиторії безпосередньої педагогічної взаємодії в професійній діяльності; потенційними можливостями і масштабами самореалізації в професійній діяльності; спрямованістю педагогічної діяльності. Сформований позитивний імідж викладача, до якого висуваються підвищені вимоги відповідно до визначених особливостей, значно підвищує ефективність його педагогічної взаємодії та забезпечує успішне вирішення завдань професійної підготовки фахівців.

Установлено, що професійний імідж викладача іноземних мов зумовлений специфікою його професійно-педагогічної діяльності, яка залежить від особливостей дисципліни, що викладається. Адже викладач іноземних мов є посередником між різними культурами: він залучає студентів до ознайомлення з культурою і можливостями професійної галузі країн іноземної мови, формує лінгвокраїнознавчу компетентність і лінгвокраїнознавчий потенціал майбутніх фахівців; має можливості використовувати іншомовні джерела інформації, сприяючи виробленню в студентів навичок науково-дослідницької діяльності під час опрацювання такої літератури; спонукає до участі в міжнародних студентських заходах наукового, культурного характеру, створюючи широке коло взаємодії з іншомовними носіями (спілкування з іноземними колегами, участь у міжнародних конкурсах, стажуваннях, конференціях, симпозіумах, семінарах); ініціює та організує міжкультурну взаємодію студентів з носіями мови, а також сприяє розвитку комунікативних навичок міжкультурного спілкування, мовленнєвої компетенції студентів.

Проведений аналіз ключових понять та виявлені особливості професійної діяльності викладача іноземної мови дозволили визначити *професійний імідж викладача іноземних мов* як динамічний, інтегральний, цілісний образ, що характеризується полікультурністю, відкритістю, іншомовною комунікативною спрямованістю і формується у свідомості студентської аудиторії, колег під час виконання професійно-педагогічних функцій. Полікультурність іміджу зумовлена посередницькою функцією викладача як носія лінгвокраїнознавчого потенціалу, що позначається на інтелекті, кругозорі, зовнішньому вигляді, манері спілкування тощо. Відкритість професійного іміджу викладача іноземних мов зумовлена динамічністю і систематичністю використання іноземної мови та необхідністю виступати не лише її користувачем, але й аналізатором правил її використання (за Л. Морською), що спричиняє необхідність постійного самовдосконалення. Іншомовна комунікативна спрямованість іміджу зумовлена розширенням можливостей викладача іноземних мов щодо використання іншомовного спілкування в різних його видах (професійно-педагогічному, науковому, методичному, побутовому тощо).

У роботі визначено і охарактеризовано тісно пов'язані і взаємозумовлені структурні компоненти професійного іміджу викладача іноземних мов. *Індивідуально-аксіологічний компонент*, що відображає індивідуальні властивості особистості викладача, його внутрішній світ (самооцінка як основний інструмент формування „Я-концепції”; система цінностей, що

визначає ставлення педагога до своєї професійної діяльності; індивідуальні психологічні (темперамент, характер, інтереси, інтелектуальні здібності) і моральні якості, що виявляються в культурі поведінки; життєві установки; загальна ерудиція), є фундаментом професійного іміджу викладача іноземних мов. *Професійно-педагогічний компонент* характеризує його як фахівця, здатного ефективно будувати навчально-виховний процес, постійно вдосконалювати професійні знання, вміння та навички (іншомовна і професійно-педагогічна компетентності, педагогічна культура, здатність до педагогічної рефлексії). *Зовнішньоповедінковий компонент* іміджу викладача іноземних мов передбачає презентабельність зовнішнього вигляду (зовнішність, одяг, зачіска, макіяж, статура), який доповнюють вербальні (точність, логічність, багатство, виразність, доречність мовлення) і невербальні (виразність рухів, пози, жести, міміка, інтонація, тембр, тон, такесика) засоби спілкування, комунікативна поведінка (реакції, витримка, стиль спілкування).

Показано, що сформований позитивний професійний імідж викладача іноземних мов сприяє успішній реалізації цілей навчально-виховного процесу вищого навчального закладу.

У другому розділі – „**Теоретичні засади формування професійного іміджу викладача іноземних мов**” – проведено аналіз процесу формування професійного іміджу викладача іноземних мов у вітчизняній і зарубіжній практиці, змісту бакалаврської і магістерської підготовки фахівця на філологічному факультеті вищого навчального закладу з виявленням проблем і можливостей для формування професійного іміджу викладача іноземних мов, а також теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування професійного іміджу викладача іноземних мов.

На підставі проведеного аналізу наукових праць (О. Мартиненко, Г. Почепцова, І. Размолодчикової та ін.) визначено, що формування іміджу майбутнього викладача іноземних мов та його компонентів є складним поетапним процесом, в основі якого є реалізація особистістю власних потенційних можливостей, тобто реалізація „Я-концепції” та її наближення до „Я-ідеального” в професійному плані.

Результати дослідження наукових підходів (В. Баранова, А. Калужний, Л. Борисова, А. Ковальчук, В. Шепель, Е. Перелигіна, Г. Осовська, О. Марченко, О. Затворнюк) щодо етапності процесу формування професійного іміджу педагога та специфіки професійної діяльності викладача іноземних мов дозволили виділити і охарактеризувати такі *основні етапи формування професійного іміджу викладача іноземних мов*: формування уявлення про образ ідеального викладача; аналіз власних психологічних та фізіологічних особливостей, необхідних для формування іміджу викладача іноземних мов; порівняння реальних якостей з бажаними, що асоціюються з ідеальним образом викладача іноземних мов; адекватна самооцінка на підставі самодіагностики; розробка стратегічної і покрокової тактичної програми самовдосконалення, самокорекції; проведення корекції реальних характеристик відповідно до ідеального образу та очікувань аудиторії згідно з накресленою програмою і планом самовдосконалення; примірювання на себе бажаного образу і вживання

в новий образ шляхом відпрацювання прийомів, вироблення вмій і навичок, удосконалення зовнішнього образу; індивідуалізація набутого нового образу.

Проведений аналіз змісту бакалаврської і магістерської підготовки фахівця на філологічних факультетах вищих навчальних закладів дозволив установити, що загальнокультурні, психолого-педагогічні та фахові знання, здобуті під час навчання, організації педагогічної практики в закладах освіти, утворюють підвалини для формування окремих компонентів професійного іміджу, зокрема професійно-педагогічного. Проте процес формування позитивного професійного іміджу викладача іноземних мов постає як стихійний і несистематичний, що не забезпечує мотивацію, сформованість знань і вмій студентів з організації роботи над власним позитивним іміджем. Це зумовило пошук шляхів забезпечення цілеспрямованого поетапного формування професійного іміджу майбутнього викладача іноземних мов у магістерській підготовці.

Зважаючи на визначені дослідниками (К. Атаманська, Ю. Дзядевич, Л. Донська та ін.) чинники успішності процесу формування іміджу майбутнього фахівця (вплив на мотиваційну сферу студентів з метою забезпечення усвідомлення необхідності побудови позитивного образу, а також організація роботи з його формування; забезпечення теоретичною базою з педагогічної іміджелогії та основними засадами формування індивідуального професійного іміджу; організація активної роботи студентів з практичного опрацювання компонентів професійного іміджу за етапами його формування), а також виявлені можливості магістерської підготовки на філологічних факультетах, визначено й теоретично обґрунтовано педагогічні умови, реалізація яких сприятиме ефективному формуванню професійного іміджу майбутнього викладача іноземних мов, а саме: забезпечення позитивної мотивації до формування компонентів професійного іміджу викладача іноземних мов; спрямування змісту магістерської підготовки на теоретичне забезпечення процесу формування професійного іміджу викладача іноземних мов; розробка і впровадження навчально-методичного забезпечення формування професійного іміджу майбутнього викладача іноземних мов.

Оскільки мотивація є внутрішнім рушійним чинником, який сприяє розвитку професіоналізму майбутнього фахівця, його свідомості щодо самопізнання, саморозвитку, підвищення соціального статусу та спрямованості на побудову позитивного образу майбутнього фахівця, необхідним виявилось: формування інтересу студентів до професійного іміджу викладача іноземних мов; забезпечення усвідомлення студентами того, що в основі формування позитивного професійного іміджу є чітке уявлення про власні професійні та особистісні характеристики, від яких залежить ефективність професійної діяльності; забезпечення потреби і налаштованості студентів на формування компонентів професійного іміджу викладача іноземних мов і ретельну роботу в цьому напрямі.

Урахування необхідності сформованості в студентів теоретичних знань з педагогічної іміджелогії, забезпечення цілісного системного уявлення про сутність і компоненти професійного іміджу викладача іноземних мов,

особливості процесу роботи над собою зі створення позитивного професійного іміджу викладача іноземних мов зумовили необхідність поповнення змісту передбачених навчальним планом магістерської підготовки дисциплін темами з педагогічної іміджології, а також розробку додаткових спецкурсу і факультативу, зміст яких дозволяє заповнити прогалини в теоретичному базисі формування професійного іміджу майбутнього викладача іноземних мов.

Оскільки процес формування професійного іміджу викладача іноземних мов відбувається поетапно завдяки активній спеціально організованій діяльності студентів під час реалізації різних напрямів професійної підготовки (навчальної, виховної, самостійної, наукової), необхідним став пошук можливостей усіх напрямів для впровадження розробленого навчально-методичного забезпечення етапів формування професійного іміджу майбутнього викладача іноземних мов як реалізації „Я-концепції” та її наближення до „Я-ідеального” в професійному плані.

У третьому розділі – „**Експериментальна перевірка педагогічних умов формування професійного іміджу майбутнього викладача іноземних мов**” – розкрито організацію і хід педагогічного експерименту, викладено результати експериментальної перевірки дієвості педагогічних умов формування професійного іміджу майбутнього викладача іноземних мов у магістерській підготовці.

З метою перевірки ефективності визначених педагогічних умов формування професійного іміджу майбутніх викладачів іноземних мов упродовж 2012–2017 навчальних років проведено педагогічний експеримент, в якому брали участь 22 викладачі та 178 студентів: магістрів денної та заочної форми навчання факультету іноземної філології Харківського педагогічного університету імені Г.С. Сковороди за спеціальністю „Мова та література (англійська)”, „Мова та література (німецька)”, „Мова та література (французька)”, з яких було утворено експериментальну і контрольну групи – ЕГ₁ (57 осіб) і КГ₁ (52 особи), а також магістрів факультету початкової освіти та філології за спеціальністю „Іноземна філологія” Комунального закладу „Харківська гуманітарно-педагогічна академія” Харківської обласної ради – ЕГ₂ (33 особи) і КГ₂ (36 осіб)

За результатами дослідження компонентів професійного іміджу викладача іноземних мов визначено критерії та показники його сформованості: *зовнішній* (габітарна культура, комунікативний стиль поведінки, мовленнєва культура); *професійний* (комунікативно-організаційна компетентність, іншомовна компетенція, мотивація до професійної діяльності, педагогічна рефлексія); *внутрішньоособистісний* (особливості внутрішнього стану, рівень самооцінки та сформованість „Я-концепції”, культура поведінки).

Для забезпечення *позитивної мотивації до формування компонентів професійного іміджу викладача іноземних мов* організовано факультатив „Я – іміджмейкер”, під час якого заохочувалися вільний обмін думками, прояв креативності студентів зі створення іміджу сучасного викладача іноземної мови, його проектування на майбутнє, самостійність та активна участь. Основними методами реалізації факультативу стали: дискусії зі з'ясування

важливості позитивного іміджу для викладача іноземних мов і підвищення інтересу до нього („Що таке професійний імідж?“, „Чи може бути ефективним негативний імідж викладача?“); ділові ігри з визначення особливостей професійного іміджу викладача іноземних мов („Вгадай професію!“, „Вгадай професійну спеціалізацію викладача!“, „Якою є моя професія?“ з використанням стереотипних характеристик професій, які склалися у громадській думці); розв’язання реальних ситуацій професійної діяльності представників різних професій, з життя історичних постатей та літературних героїв щодо реалізації їхнього професійного іміджу з акцентуванням уваги на компонентах іміджу (зовнішній вигляд, використання вербальних і невербальних засобів, особистісні характеристики).

З метою підвищення інтересу студентів до професійного іміджу, уявлення себе іміджмейкерами, що створюють імідж сучасного викладача іноземних мов, проводилися дискусійні заняття з використанням інтерактивних методів „Акваріум“, „мозковий штурм“, „займи позицію“, під час яких студенти пропонували власні шляхи формування і вдосконалення уявних іміджів різних викладачів, відзначаючи позитивні і негативні характеристики відповідно до компонентів професійного іміджу, примірювали ці образи на себе, що сприяло усвідомленню важливості ретельної роботи з формування власного професійного іміджу викладача іноземних мов.

Заохочення магістрів до участі в студентських конференціях міжнародного рівня як науковців-доповідачів, учасників іншомовного професійного спілкування зі студентами інших вищих навчальних закладів сприяло підвищенню інтересу і позитивному ставленню студентів до формування професійного іміджу викладача іноземних мов.

Реалізація другої педагогічної умови – *спрямування змісту магістерської підготовки на теоретичне забезпечення процесу формування професійного іміджу викладача іноземних мов* – передбачала впровадження у зміст професійної підготовки в магістратурі теоретичних питань з іміджології. Так, зміст *фахових дисциплін* („Практика усного та писемного мовлення“, „Методика викладання іноземних мов у вищій школі“, „Актуальні проблеми германістики (романістики)“, „Порівняльна типологія української та іноземної мови“, „Теоретична фонетика першої іноземної мови“) було збагачено питаннями щодо формування професійного іміджу викладача іноземних мов („Вимоги до іміджу викладача іноземних мов“, „Володіння іноземною мовою як підґрунтя для позитивного враження на аудиторію“, „Можливості іноземної мови у формуванні компонентів професійного іміджу“ тощо) з метою відпрацювання лексики з іміджології за допомогою вербальних і невербальних засобів.

Зміст *дисциплін педагогічного циклу* („Методологія та методика наукового дослідження“, „Педагогіка вищої школи“, „Нові технології в освіті та науці“, „Методика викладання іноземних мов у вищій школі“) було оновлено питаннями про значення наукової грамотності, наукової діяльності, зокрема з використанням іншомовних джерел, авторитету й іміджу викладача вищої школи. Обговорення реальних ситуацій проявів негативного і позитивного

іміджу у викладацькій діяльності з аналізом і узагальненням висновків „Що слід робити?” і „Чого слід уникати?” сприяло усвідомленню сутності та складових професійного іміджу, особливостей його створення. Підготовка до колоквиумів („Відомі постаті викладачів іноземної мови: що забезпечувало їхній професійний імідж?”, „Методи викладання іноземної мови як зовнішній прояв іміджу особистості викладача”), аналіз педагогічної діяльності викладачів Європи, США дали змогу студентам усвідомити специфіку функціонування сучасних вищих навчальних закладів, роль постаті викладача в підготовці конкурентоспроможних фахівців, а також вагомість знань з іміджології для ефективної професійної викладацької діяльності.

Під час вивчення тем з педагогічних дисциплін було зроблено акцент на усвідомленні студентами таких понять: імідж (індивідуальний та професійний), особливості іміджу, вербальні та невербальні засоби спілкування (кінесика, паралінгвістика, просодика, проксемика, ольфакторні знаки), „Я-концепція”, „Я-реальне”, „Я-ідеальне”, „Я-дзеркальне”, мовленнєва компетенція, педагогічна культура викладача, професійна компетенція, педагогічна рефлексія, емпатія.

Для систематизації і узагальнення теоретичних знань студентів з проблеми формування іміджу викладача іноземних мов було розроблено зміст і методичне забезпечення *спецкурсу* „Професійний імідж викладача іноземних мов”. На лекційних і практичних заняттях з цього спецкурсу використовувалися проблемні, інтерактивні методи навчання студентів. Так, під час опанування теми з визначення особливостей професійного іміджу викладача іноземних мов було організовано дискусію з використанням прес-методу, що дало можливість учасникам дискусії стисло та аргументовано висловити власну думку з проблемного питання „Чому викладач повинен формувати власний позитивний імідж?”. З метою заохочення творчої активності та швидкого генерування ідей, висловлення власних думок і вирішення конкретних важливих питань було використано метод „мозкового штурму” в обговоренні питань: „Чи впливає візуальний образ на формування певного ставлення студентів до викладача?”, „Як змінюється ставлення студентів до викладача в процесі професійної взаємодії?”, „Що для викладача є важливим у формуванні позитивного враження?” тощо. Для розвитку критичного мислення, здатності студентів аналізувати та робити висновки, працювати в команді під час опанування питань зі структури професійного іміджу викладача іноземних мов, його особливостей використано метод „дерево рішень”. Засвоєння теоретичних питань з іміджології супроводжувалося виконанням завдань для самостійної роботи, а саме: з моделювання професійного іміджу викладачів різних дисциплін; аналізу іміджу відомої людини (опис зовнішніх компонентів, особистісних характеристик та засобів їх формування); написання есе про вплив особистісного іміджу на формування професійного іміджу; наведення прикладів стереотипів сприйняття, що впливають на формування особистісного та професійного іміджу; складання опитувальника з метою виявлення вимог студентської аудиторії до візуального образу викладача тощо. Узагальненню теоретичних знань з формування професійного іміджу майбутніх викладачів, а також розвитку навичок

самоаналізу та самокорекції, вмінню самоконтролю та самооцінки сприяло складання портфоліо.

Реалізація педагогічної умови – *розробка і впровадження навчально-методичного забезпечення формування професійного іміджу майбутнього викладача іноземних мов* – передбачала систематичну роботу з упровадження різних форм, методів роботи зі студентами під час організації навчальної, самостійної, науково-дослідницької, виховної діяльності щодо поетапного формування у студентів магістратури професійного іміджу викладача іноземних мов.

У рамках дослідження для формування уявлення про образ ідеального викладача студентами було узагальнено вимоги до ідеального викладача у творі „Яким повинен бути справжній викладач іноземної мови?“, підготовлено презентацію іноземною мовою „Образ ідеального викладача іноземної мови“ з використанням комп'ютерної програми PowerPoint, проведено заняття у формі прес-конференції „На якого викладача іноземної мови чекають студенти?“ з відомим та шановним викладачем університету, розроблено образ ідеального викладача іноземних мов у результаті використання кейс-методу.

З метою аналізу студентами власних психологічних та фізіологічних особливостей, необхідних для формування професійного іміджу викладача іноземних мов, використано методи, спрямовані на усвідомлення себе викладачем іноземних мов у вищому навчальному закладі під час проходження науково-педагогічної практики, а саме: аналіз односторонніми і самоаналіз обраного стилю взаємодії з аудиторією під час проведення студентом-практикантом елементів практичних занять з фахових дисциплін; характеристика сформованих компонентів професійного іміджу відповідно до визначених параметрів; узагальнення порад викладачів і магістрів з формування та подальшого розвитку певних компонентів професійного іміджу майбутнього викладача у творі „Я – викладач“ з обґрунтуванням власної думки про рівень сформованості „Я-концепції“.

Застосовуючи метод порівняння реальних якостей з бажаними, що асоціюються з ідеальним образом викладача іноземних мов, адекватної самооцінки на підставі самодіагностики, студенти виконували вправи з порівняння структурних елементів „Я-реального“ з „Я-ідеальним“, а також „Я-дзеркальним“ (сприйняття власної особистості іншими). Під час розробки стратегічної і покрокової тактичної програми самовдосконалення, самокорекції на практичних заняттях з фахових дисциплін студенти працювали з короткими відеороликами, що містили фрагменти занять з різних дисциплін, де провідним суб'єктом діяльності був викладач.

При проведенні корекції реальних характеристик відповідно до ідеального образу та очікувань аудиторії згідно з накресленою програмою і планом самовдосконалення під час кураторських годин розглянуто такі питання: стилі одягу; принципи формування ділового гардеробу; типи обличчя та принципи корекції обличчя за допомогою зачіски та макіяжу; типи фігури та правила корекції фігури за допомогою кольорової гами й силуету. Студенти вносили зміни в запропоновані програми з урахуванням власних особистісних

характеристик і проблем, які вони усвідомлювали під час обговорення поставлених питань.

З метою примірювання на себе бажаного образу і вживання в новий образ шляхом відпрацювання прийомів, вироблення умінь і навичок, удосконалення зовнішнього образу студенти використовували можливості науково-педагогічної практики (проведення навчальних і виховних заходів з аналізом та обговоренням позитивних і негативних проявів у поведінці і діях). Для забезпечення індивідуалізації набутого образу вироблення стилю поведінки студентів відбувалося у нестандартних ситуаціях професійної педагогічної діяльності під час демонстрації власних дій з аргументацією вибору певного стилю поведінки.

Усі запропоновані форми, методи роботи в навчальній, позанавчальній, самостійній, науковій, виховній діяльності мали активний та інтерактивний характер і були спрямовані на забезпечення реалізації теоретично обґрунтованих педагогічних умов формування професійного іміджу майбутнього викладача іноземних мов.

Контрольний етап експерименту свідчить про позитивний вплив педагогічних умов на ефективність формування професійного іміджу майбутніх викладачів іноземних мов, що було підтверджено методами математичної статистики, за критерієм Пірсона (χ^2) (табл.1).

Таблиця 1

Динаміка рівнів сформованості професійного іміджу майбутніх викладачів іноземних мов (%)

Рівень	ЕГ ₁		КГ ₁		ЕГ ₂		КГ ₂	
	До експерименту	Після експерименту	На констатувальному етапі	На контрольному етапі	До експерименту	Після експерименту	На констатувальному етапі	На контрольному етапі
Високий	12,3	26,3	17,3	19,2	13,9	27,7	18,2	18,2
Середній	49,1	64,9	55,8	59,6	44,4	61,1	51,5	54,5
Низький	38,6	8,8	26,9	21,2	41,7	11,2	30,3	27,3

За результатами аналізу динаміки рівнів сформованості професійного іміджу майбутніх викладачів іноземних мов встановлено, що кількість студентів ЕГ₁ і ЕГ₂, які виявили високий рівень, збільшилася на 14 і 13,8 %, тоді як позитивні зміни в КГ₁ склали лише 1,9%, а в КГ₂ таких змін взагалі не відбулося. Кількість студентів, що виявили середній рівень сформованості професійного іміджу на контрольному етапі, також зросла в ЕГ₁ на 15,8%, в ЕГ₂ на 16,7% порівняно з контрольними групами КГ₁ і КГ₂ (+ 3,8 і + 3,0% відповідно). Кількість студентів з низьким рівнем сформованості професійного іміджу в ЕГ₁ зменшилася на 29,8%, в ЕГ₂ – на 30,5%, тоді як в КГ₁ і КГ₂ позитивні зрушення виявилися незначними – на 5,7 і 3,0% відповідно.

На підставі зіставлення отриманих результатів, їх кількісного і якісного аналізу виявлено, що реалізація педагогічних умов формування професійного іміджу майбутнього викладача іноземних мов привела до суттєвих значущих змін у рівнях сформованості професійного іміджу студентів експериментальних груп.

Узагальнення отриманих результатів дозволило стверджувати, що мета дисертаційного дослідження досягнута, а виконані завдання і підтверджена гіпотеза дають змогу сформулювати такі **висновки**:

1. За результатами аналізу філософської, психологічної, соціологічної, політичної, педагогічної літератури щодо ключових понять дослідження та виявлених особливостей професійної діяльності викладача іноземної мови професійний імідж викладача іноземних мов визначено як динамічний, інтегральний, цілісний образ, який характеризується полікультурністю, відкритістю, іншомовною комунікативною спрямованістю і формується у свідомості студентської аудиторії, колег, оточуючих під час виконання професійно-педагогічних функцій. Визначено і охарактеризовано тісно пов'язані і взаємозумовлені структурні компоненти професійного іміджу викладача іноземних мов, а саме: індивідуально-аксіологічний, професійно-педагогічний і зовнішньоповедінковий.

2. Встановлено, що формування іміджу майбутнього викладача іноземної мови та всіх його компонентів є складним поетапним процесом, в основі якого є реалізація особистістю власних потенційних можливостей („Я-концепції“) та її наближення до „Я-ідеального“ в професійному плані, що передбачає виділені і охарактеризовані такі основні етапи формування професійного іміджу викладача іноземних мов: формування уявлення про образ ідеального викладача; аналіз власних психологічних та фізіологічних особливостей, необхідних для формування іміджу викладача іноземних мов; порівняння реальних якостей з бажаними, що асоціюються з ідеальним образом викладача іноземних мов, адекватна самооцінка на підставі самодіагностики; розробка стратегічної і покрокової тактичної програми самовдосконалення, самокорекції; проведення корекції реальних характеристик відповідно до ідеального образу та очікувань аудиторії згідно з накресленою програмою і планом самовдосконалення; примірювання на себе бажаного образу і вживання в новий образ шляхом відпрацювання прийомів, вироблення умінь і навичок, удосконалення зовнішнього образу; індивідуалізація набутого нового образу. Розкрито можливості професійної підготовки у вищому навчальному закладі з формування професійного іміджу майбутнього викладача іноземних мов.

3. Ураховуючи, що тільки комплексна, систематична, спеціально організована діяльність у вищому навчальному закладі, спрямована на забезпечення етапів формування професійного іміджу викладача з урахування особливостей його компонентів, здатна забезпечити ефективність формування у магістрів філологічних факультетів позитивного іміджу викладача іноземних мов, визначено і теоретично обґрунтовано такі педагогічні умови формування професійного іміджу майбутнього викладача іноземних мов: забезпечення позитивної мотивації до формування компонентів професійного іміджу

викладача іноземних мов; спрямування змісту магістерської підготовки на теоретичне забезпечення процесу формування професійного іміджу викладача іноземних мов; розробка і впровадження навчально-методичного забезпечення формування професійного іміджу майбутнього викладача іноземних мов.

4. У рамках дослідження експериментально перевірено теоретично обґрунтовані педагогічні умови формування професійного іміджу викладача іноземних мов. Використання форм і методів роботи, спрямованих на підвищення інтересу студентів до професійного іміджу викладача іноземних мов, усвідомлення студентами необхідних професійних і особистісних характеристик, формування інтересу студентів до роботи з аудиторією, на яку спрямована його професійна діяльність з урахуванням уявлень про яку формується власний позитивний імідж, усвідомлення студентами залежності професійного успіху від сформованого позитивного іміджу, а також формування позитивного ставлення і налаштованості студентів на ретельну роботу забезпечили позитивну мотивацію до формування компонентів професійного іміджу викладача іноземних мов.

Спрямування змісту магістерської підготовки на теоретичне забезпечення процесу формування професійного іміджу викладача іноземних мов реалізовано шляхом упровадження в зміст фахових, психолого-педагогічних дисциплін магістерської підготовки тем з педагогічної іміджології, а також розробки спецкурсу для формування цілісного системного уявлення студентів про сутність і компоненти професійного іміджу викладача іноземних мов.

Систематична робота з упровадження інтерактивних форм, методів роботи зі студентами під час організації навчальної, самостійної, науково-дослідницької, виховної діяльності забезпечила поетапне формування у студентів професійного іміджу викладача іноземних мов.

5. Розроблено та впроваджено навчально-методичні матеріали для викладачів вишів щодо формування професійного іміджу магістрантів, а саме: навчально-методичний комплекс зі спецкурсу „Професійний педагогічний імідж викладача іноземних мов”; методичні матеріали до факультативного курсу „Я – іміджмейкер”; рекомендації і методичні матеріали для проведення інтерактивних форм аудиторної та позааудиторної роботи з формування професійного іміджу викладача іноземних мов.

За результатами експериментального дослідження, їх кількісного і якісного аналізу виявлено ефективність реалізованих педагогічних умов формування професійного іміджу майбутнього викладача іноземних мов у магістратурі, що підтверджено статистично значущою зміною в рівнях кожного компонента професійного іміджу (індивідуально-аксіологічного, професійно-педагогічного і зовнішньоповедінкового). Результати експерименту є переконливою підставою для того, щоб вважати досягнутою мету і виконаними завдання дослідження.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми формування професійного іміджу майбутніх викладачів іноземних мов. Подальшого вивчення потребують такі питання: розвиток професійного іміджу викладачів іноземних мов у процесі професійної діяльності; вплив іміджу викладачів на

імідж вищого навчального закладу; розвиток професійного іміджу викладачів у системі післядипломної освіти.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях

1. Прус Н.О. Роль іміджу особистості як соціокультурного феномену у професійному становленні майбутнього фахівця / Н.О. Прус // Проблеми інженерно-педагогічної освіти : зб. наук. праць. – Вип. 48–49. – Х. : Українська інженерно-педагогічна академія (УІПА), 2015. – С. 369–375.

2. Прус Н.О. Імідж особистості як психолого-педагогічний феномен / Н.О. Прус // Імідж сучасного педагога. – 2016. – № 1 (160). – С. 43–45.

3. Прус Н.О. Організаційно-педагогічні умови формування професійного іміджу майбутніх викладачів іноземної мови / Н.О. Прус // Наукові записки / ред. кол. : В.Ф. Черкасов, В.В. Радул, Н.С. Савченко та ін. – Вип. 147. – Серія : Педагогічні науки. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2016. – С. 268–271.

4. Прус Н.О. Основні етапи формування іміджу майбутнього викладача іноземних мов / Н.О. Прус // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. праць / [редкол. : Т.І. Сущенко (гол. ред.) та ін.]. – Запоріжжя : КПУ, 2016. – Вип. 46 (99). – С. 126–133.

5. Прус Н.О. Позитивний імідж викладача іноземної мови – запорука професійного успіху / Н.О. Прус // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2016. – № 10. – С. 155–162.

Статті в зарубіжних виданнях

6. Prus N. Assessment criteria of image of foreign language teacher / N. Prus // European Applied Science. Stuttgart : ORT Publishing.–2017 (june). – № 3. – Vol. 1 (2). – P. 36–37.

7. Prus N. Les particularités de l’image personnelle / N. Prus // International Scientific and Practical Conference „WORLDScience”. – UAE, Dubai, 2017. – №7 (23). – Vol. 3. – P. 37–39.

Статті в інших виданнях

8. Прус Н.О. Динаміка розвитку образу педагога протягом століть / Н.О. Прус // Молодий вчений. – 2016. – № 2 (29). – С. 333–337.

Тези в збірниках матеріалів науково-практичних конференцій

9. Прус Н.О. Вплив іміджу на успішність професійної діяльності викладача іноземної мови / Н.О. Прус // Актуальные проблемы современной науки : сборник тезисов VII Международной научно-практической конференции, Санкт-Петербург–Астана–Киев–Вена, 28 апреля 2016 г. – 1 т. – Международный научный центр, 2016. – С. 58–60.

10. Прус Н.О. Професійний імідж спеціаліста / Н.О. Прус // Педагогіка: традиції та інновації: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 15–16 квітня 2016 р. – Херсон : Видавничий дім „Гельветика”, 2016. – С. 51–52.

11. Прус Н.О. Імідж особистості – основа формування професійного іміджу / Н.О. Прус // Сучасні тенденції та фактори розвитку педагогічних та психологічних наук : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 3–4 лютого 2017 р.– К. : ГО „Київська наукова організація педагогіки та психології”, 2017. – С. 106–107.

12. Прус Н.О. Формування професійного іміджу в позааудиторній роботі / Н.О. Прус // Педагогіка і психологія сьогодення: теорія та практика : збірник наукових праць учасників Міжнародної науково-практичної конференції, 20–21 січня 2017 р., м. Одеса. – Одеса : ГО „Південна фундація педагогіки”, 2017. – С. 98–100.

13. Прус Н.О. Трансформації суспільних уявлень щодо образу ідеального вчителя від давньої Греції до сучасної епохи / Н.О. Прус // Стан та перспективи розвитку педагогіки та психології в Україні та світі : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 2–3 вересня 2016 р. – К. : ГО „Київська наукова організація педагогіки та психології”, 2016. – С. 43–46.

14. Прус Н.О. Постать викладача іноземної мови на сучасному етапі розвитку суспільства / Н.О. Прус // Практична педагогіка та психологія: методи і технології : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 1–2 липня 2016 р. – Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2016. – С. 33–35.

15. Прус Н.О. Значення педагогічних умов при формуванні професійного іміджу майбутнього викладача / Н.О. Прус // Сучасний вимір психології та педагогіки : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 26–27 травня 2017 р.– Львів : ГО „Львівська педагогічна спільнота”, 2017. – С. 136–137.

Прус Н.О. Формування професійного іміджу майбутнього викладача іноземних мов. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – ВНЗ „Університет імені Альфреда Нобеля”. – Дніпро, 2017.

Дисертацію присвячено проблемі формування професійного іміджу викладача іноземних мов в умовах магістратури.

На підставі аналізу ключових дефініцій „імідж”, „професійний імідж”, „педагогічний імідж”, визначених особливостей педагогічного іміджу викладача вищого навчального закладу і специфіки професійної діяльності викладача іноземних мов досліджено суть і структуру професійного іміджу викладача іноземних мов.

Теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено вплив визначених педагогічних умов (забезпечення позитивної мотивації до формування компонентів професійного іміджу викладача іноземних мов; спрямування змісту магістерської підготовки на теоретичне забезпечення процесу формування професійного іміджу викладача іноземних мов; розробка і впровадження навчально-методичного

забезпечення формування професійного іміджу майбутнього викладача іноземних мов) на формування професійного іміджу майбутнього викладача іноземних мов в умовах магістратури.

Ключові слова: імідж особистості, професійний імідж, формування професійного іміджу, майбутній викладач іноземних мов, педагогічні умови, магістратура, магістр.

Прус Н.А. Формирование профессионального имиджа будущего преподавателя иностранных языков. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – ВУЗ „Университет имени Альфреда Нобеля”. – Днепро, 2017.

Диссертационная работа посвящена проблеме формирования профессионального имиджа будущего преподавателя иностранных языков.

На основе анализа философской, психологической, социальной, политической, педагогической литературы по ключевым понятиям исследования и выявленных особенностей профессиональной деятельности преподавателя иностранных языков профессиональный имидж преподавателя иностранных языков определен как динамичный, интегральный, целостный образ, который характеризуется поликультурностью, открытостью, иноязычной коммуникативной направленностью и формируется в сознании студенческой аудитории, коллег, окружающих во время выполнения профессионально-педагогических функций. Определены и охарактеризованы тесно связанные и взаимообусловленные структурные компоненты профессионального имиджа преподавателя иностранных языков, а именно: индивидуально-аксиологический, профессионально-педагогический и внешнеповеденческий.

Установлено, что формирование имиджа будущего преподавателя иностранного языка и всех его компонентов является сложным поэтапным процессом, в основе которого – реализация личностью собственных потенциальных возможностей („Я-концепции”) и ее приближение к „Я-идеальному” в профессиональном плане, что предусматривает такие основные этапы формирования профессионального имиджа преподавателя иностранных языков: формирование представления об образе идеального преподавателя; анализ собственных психологических и физиологических особенностей, необходимых для формирования имиджа преподавателя иностранных языков; сравнение реальных качеств с желаемыми, ассоциирующимися с идеальным образом преподавателя иностранных языков; адекватная самооценка на основании самодиагностики; разработка стратегической и пошаговой тактической программы самосовершенствования, самокоррекции; проведение коррекции реальных характеристик в соответствии с идеальным образом и ожиданиями аудитории по намеченной программе и плану самосовершенствования; примеривание на себя желаемого образа и вживание в новый образ путем отработки приемов, выработки умений и навыков; совершенствование внешнего вида; индивидуализация приобретенного нового образа. Раскрыты возможности профессиональной подготовки в высшем учебном заведении для формирования профессионального имиджа будущего преподавателя иностранных языков.

Определены, теоретически обоснованы и экспериментально проверены педагогические условия формирования профессионального имиджа будущего

преподавателя иностранных языков, а именно: обеспечение положительной мотивации к формированию компонентов профессионального имиджа преподавателя иностранных языков; направленность содержания магистерской подготовки на теоретическое обеспечение процесса формирования профессионального имиджа преподавателя иностранных языков; разработка и внедрение учебно-методического обеспечения формирования профессионального имиджа будущего преподавателя иностранных языков.

Разработаны и внедрены учебно-методические материалы для преподавателей вузов с целью формирования профессионального имиджа магистрантов: учебно-методический комплекс спецкурса „Профессиональный педагогический имидж преподавателя иностранных языков”; методические материалы факультативного курса „Я – имиджмейкер”; рекомендации и методические материалы для проведения интерактивных форм аудиторной и внеаудиторной работы по формированию профессионального имиджа преподавателя иностранных языков.

По результатам экспериментального исследования, их количественного и качественного анализа выявлена эффективность реализованных педагогических условий формирования профессионального имиджа будущего преподавателя иностранных языков в магистратуре, что подтверждено статистически значимыми изменениями в уровнях каждого компонента профессионального имиджа (индивидуально-аксиологического, профессионально-педагогического и внешнеповеденческого). Результаты эксперимента являются убедительным основанием для того, чтобы считать достигнутой цель и выполненными задачи исследования.

Ключевые слова: имидж личности, профессиональный имидж, формирование профессионального имиджа, будущий преподаватель иностранных языков, педагогические условия, магистратура, магистр.

Prus N.O. The formation of professional image of future teacher of foreign languages. – Manuscript.

The thesis for the scientific degree of the Candidate of Pedagogical Sciences, specialty 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education. – Alfred Nobel University. – Dnipro, 2017.

The thesis deals with the challenge of the professional image formation of a foreign language teacher in Master’s programme.

The essence and structure of professional image of a foreign language teacher have been investigated basing on the analysis of key definitions of such notions as „image”, „professional image”, „pedagogic image”, articulated peculiarities of pedagogic image of a teacher of higher educational institution and specific character of professional activity of a foreign language teacher.

The influence of the estimated pedagogic conditions (providing positive motivation as to the formation of professional image components of a foreign language teacher; directing Master’s training contents to theoretical support of foreign language teacher professional image formation; elaborating and implementing methodological support of the stages of future foreign language teacher professional image formation) on future foreign language teacher professional image formation in Master’s programme is theoretically substantiated and experimentally verified.

Key words: image of a personality, professional image, formation of professional image, future foreign language teacher, pedagogic conditions, Master’s programme, master.